

БЕРЕГОЗАХИСНІ СПОРУДИ: ПЛЮСИ ТА МІНУСИ

На Україні існує проблема захисту морської берегової зони від різних руйнуючих факторів та денудаційних процесів: дія штормових хвиль, ерозійних, еолових та антропогенних чинників.

Для збереження наших безцінних, мальовничих територій, ми маємо подбати про встановлення берегозахисних споруд та допоміжних укріплень для захисту берегів.

У 2003 році були зроблені перші кроки по берегоукріпленню. У с.Хорли укріплено 5,8 км берегу, у с.Превілля 0,8 км та 0,6 км – на шляху Каланчак – Хорли. Але цього недостатньо, щоб не зникли такі унікальні та історичні землі, мисливські угіддя і куточки дикого степу.

Вже зараз із 772 км Чорноморського узбережжя Херсонщини зафіксовано 158 км нестійких абразивних ділянок і до 2010 р. прогнозується втрата 200 га землі за рахунок абразії і зсувів. Із 149 км берегів Азовського моря в межах Херсонської області 18 км розмиваються, 27 км піддаються абразійно-обвальним процесам.[2]

Берегова лінія Причорномор'я дуже розчленована. Це є наслідком антропогенної дії: будівництво гідротехнічних споруд, проведення робіт з поглибленням дна, вилученням морських наносів для будівельних потреб.

На стан берегової лінії також впливає скидання в затоки прибережжя прісних дренажних вод з меліоративних систем, загальне підняття ґрунтових вод прибережних районів.

Видобування піску в затоках або безпосередньо на островах та косах призводить до штучного дефіциту наносів, нестача наносів призводить до поступової деградації цих акумулятивних форм з їх унікальним ландшафтом.[2]

Берегова лінія Азовського моря низовинна і слабо розчленована, представлена в основному акумулятивними рівнинами та лиманними, а також абразійно-аккумулятивними зсувними типами берегів. Місцями береги обривчасті, наявний невеликий уступ до моря, в пригірлових ділянках - низькі.

Більшість екосистем незворотно змінені і їх не можливо повернути до первинного природного стану. Азовське море як природно-антропогена система вже довгий час привертає до себе увагу вчених та політиків, пов'язано з втіленням в дія науково обґрунтованих програм щодо керування природно-технічними системами великих водойм типу: „море – прилегла до нього континентальна частина морського басейну”.[5]

Цілу низку серйозних економічних, соціальних та екологічних проблем море-господарського комплексу викликає експлуатація ресурсів та господарська діяльність в басейнах Чорного та Азовського морів, а також приекваторіальних районах берегової зони, яка характеризується не тільки специфічною взаємодією, зумовленою фізичним сусідством суходолу і моря, але і значним демографічним та господарським тиском. Так, для більшості промислово розвинутих міст берегової зони традиційно є джерелом водопостачання, резервуаром скидання відходів

та зручною транспортною артерією для експорту, імпорту та транзиту сировини и готової продукції.[7]

Морські береги потребують значної уваги та захисту, не тільки зважаючи на те що це унікальні ландшафти та екосистеми, але й важливі в плані антропогенної діяльності та транспортування, сфери відпочинку.

Природним берегозахисним чинником, вважають, зарості очерету. Вони відіграють вплив на динаміку берегової зони. В результаті розміщення смуги рослинності біля підніжжя кліфу він залишається незмінним довгий час. Рослини, закріплюючи кореневою системою наносні шари, сприяють наростанню берегів. Проте для цього рослини повинні знаходитись у стані комфорту, який забезпечується відносною стабільністю берега та зменшення солоності води в місцях їх зростання. Саме у зв'язку з цим на значній площі досліджуваної території рослини досягають значної висоти і утворюють щільне покриття. [4]

Для захисту берегів будівельним, технічним шляхом створюються берегозахисні споруди, але вони мають свої переваги та недоліки, тобто „плюси та мінуси”. Розглянемо їх на декількох прикладах.

Для вирішення проблем інженерного захисту узбережжя моря на окремих ділянках Запорізької області свого часу були збудовані берегозахисні і протизсувні споруди.

Серед діючих споруд як відносно ефективні слід відзначити берегозахисні і протизсувні заходи, які виконані у районі заводу “Азовкабель” м.Бердянська після катастрофічного зсуву в 1966 р., які витримали іспит часом. На ділянці виключена основна причина зсувів – абразія, значно зменшена роль такого фактору, як підтоплення (ліквідовані очисні споруди, зменшились втрати води з комунікацій заводу “Азовкабель”). Але повністю процес зупинити не вдалося і на теперішній час спостерігається переміщення схилу по старій поверхні зсуву.

На узбережжі Якимівського, Приазовського, Приморського та Бердянського районів для захисту баз відпочинку підприємствами збудовані берегозахисні споруди. Проектування і будівництво виконано в більшості без урахування особливостей розвитку ЕГП і це приводить до активізації абразійних і зсувних процесів – прилеглі ділянки зі сходу та заходу інтенсивно порушуються.

Стан моніторингу ЕГП та системи контролю за ефективністю берегозахисних споруд на теперішній час характеризується як недосконалий. На території області моніторинг ЕГП на державному рівні виконує Бердянська гідрогеологічна партія. Починаючи з 1994 р. фінансування з держбюджету виконується на 15-20 % від кошторису проекту, що не дає можливості виконувати роботи в повному обсязі. По цій причині перервано ряд спостережень, і на теперішній час неможливе складання короткотермінових та довгострокових прогнозів активізації ЕГП. Моніторинг на місцевому і об'єктному рівні практично не проводиться.

Берегозахисні і протизсувні заходи досить капіталомісткі, і для обґрунтування проектних рішень по цих заходах та визначення їх ефективності необхідно урахування багаторічних спостережень за ЕГП, аналіз ефективності діючих споруд та впровадження системи моніторингу.[10]

Те, що берегозахисні і протизсувні заходи досить капіталомісткі можна доповнити прикладом з Розпорядження Херсонської обласної державної адміністрації від 19.05.2004 р. № 523: на замовлення Скадовська райдержадміністрація виділено 22,0 тис. грн. на будівництво берегозахисних споруд у смт Лазурне Скадовського району[6]

Питання захисту берегів дуже хвилююче також для Одеської області.

Фахівець з питань берегозахисту, експерт Міжнародної робочої групи «Морські береги» Юрій Верба вважає: спотвореним за радянських часів залізобетонними плитами берегам час надати людського вигляду. Оскільки тисячі метрів цінного пляжу втрачено для відпочиваючих. І ця ганебна практика триває. Особливо показовими в цьому плані є нові проекти берегозахисту в районі сіл Ліски, Фонтанка, селища Затока, а також на Дачі Ковалевського й у Чорноморці, де в море сповз... ресторан.

У нинішній ситуації, вважає Верба, необхідно накласти мораторій на будівництво в береговій зоні, створити авторитетну комісію з участю зарубіжних спеціалістів, провести громадське обговорення і після цього визначити, яким у нових умовах має бути захист берега.[9]

Ще одним прикладом будівництва берегозахисних споруд без урахування всіх природних особливостей та інших не менш важливих факторів є Центральний пляж м.Скадовск.

В межах регіону (м.Скадовск) розповсюджені вітроприсушні береги, де об'єктами антропогенного будівництва в береговій зоні є берегозахисні та портові спорудження.

Найбільшою екологічною проблемою в Скадовську стало будівництво портового молу, була порушена єдність вздовжберегової літо динамічної природної системи. Це призвело до того, що зі східного боку порту значно посилився процес абразії, там берег почав інтенсивно руйнуватися. Берегова ділянка з західної сторони порту, навпаки, почала інтенсивно наростати. Після того як із східного боку були проведені берегозахисні заходи, руйнування берегів в межах Скадовська повністю зупинилась. Але західніше портового молу утворився так званий „мертвий кут”, в якому стали акумулюватися знесені із західної частини водорості, а також велика кількість відходів це явище було масового характеру, водорості стали перегнивати з виділенням дуже неприємного запаху сірководню. А так як ця ділянка заходу в межах Центрального пляжу Скадовська, то мерією міста було ухвалено рішення засипати ці відкладення піском. Внаслідок цього „мертвий кут” перетворився на значну акумулятивну терасу, антропогенного генезису. Ця тераса була ефективною лише деякий час, та впродовж накопичення нових водоростевих відкладань вона кожного разу потребувала нових піщаних насипів.

На кожен річну профілактику водоростевих відкладень мерія м. Скадовськ витрачає біля тисячі кубометрів піску. Один кубічний метр піску в середньому коштує 7 грн., отже, мерія витрачає біля сіми тисяч грн. на рік.[1;3]

Саме тому будь-які роботи в береговій зоні вітроприсушних берегів слід проводити з урахуванням всіх природних особливостей цих берегів.[8]

Отже, хоча приморські береги і потребують захисту і укріплення, але при будівництві берегозахисних споруд потрібно враховувати всі „плюси і мінуси”.

Література:

1. Бобилева Т. Ю. Екологічна криза берегової зони в межах Центрального пляжу м. Скадовськ//Регіональні проблеми України: географічний аналіз і пошук шляхів вирішення. – Херсон 2005, С.73-74
2. Бойко М.Ф., Чорний С.Г. Екологія Херсонщини//Терра. Херсон-2001 С.77-78
3. Давидов А.В. Условия развития ветровых осушек на берегах Чорного и Азовского морей//Сборник научных работ молодых ученых ОГУ им. И.И.Мечникова. Сер. Геологическо-географических наук. – 1998. – Вып. 1. – С.57-61
4. Дорош Т. Вплив зміни гідрологічного режиму Сиваш на стан берегової зони//Актуальні Екологічні проблеми півдня України. – Херсон-2006 С.34-37
5. Пилипенко І. О. Морегосподарський комплекс Українського Приазов'я: суспільно-географічне дослідження. – Херсон-2005 С.36, 134-135
6. Розпорядження від 19.05.2004 р. N 523/Херсонська обласна Державна адміністрація//Про організацію виконання в області постанови Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2004 року N 510
7. Руденко Л. Г., Горленко І. О. Сучасна типологія геоекотичних проблем і їх врахування при опрацюванні стратегії розвитку регіонів України//Регіональні екологічні проблеми: Збірник наукових праць. – Київ: ВГЛ „Обрій”, 2002. – С.14-17
8. Шуйский Ю. Д. Основы стратегии Строительства в береговой зоне Чорного и Азовского морей//Исследования береговой зоны. – Киев: „Карбон ЛТД” 2001 С.8-24
9. www.land-ukraine.com/index.
10. www.file.menr.gov.ua/publ/regobl02/dpsir/Zaporogska_2003/nadra/empty.

ОХРЕМЕНКО І., КУЦ Н.

СТАНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУВАННЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Актуальність дослідження стану процесу екологічного аудитування зумовлена прискоренням процесів інтеграції України до світової спільноти, а, отже, необхідністю сприйняття і впровадження в дію керівних принципів світового природоохоронного законодавства, а також принципів Всесвітньої Програми дій на ХХІ століття [1-4].

Завданням даної роботи є аналіз ситуації в Херсонській області відносно практичної реалізації екологічного аудиту.

Екологічний аудит у сьогодення стає, з одного боку, необхідною самостійною екологічною послугою, з другого, - невід'ємною складовою практично кожної окремо взятої екологічної послуги, а з третього, - інтегруючою ланкою в системі комплексних модернізаційних послуг.

Основними причинами, з яких у Херсонській області проводиться екологічний аудит, є конкуренція на ринку та пріоритетність попиту на екологічно чисті товари. Лідерами по впровадженню екологічне аудитування на Херсонщині стали ВАТ „Електромаш”, Херсонська ТЕЦ та торф'яний завод „Гілея-Т” с.В.Кардашинка.